

Un resum: La Guerra civil espanyola

Resum

La Guerra Civil Espanyola (1936-1939) va ser el resultat del fracàs d'un cop d'estat militar contra la Segona República que va derivar en una cruenta lluita social i ideològica de gairebé tres anys. El conflicte va dividir el país en dues zones clarament diferenciades: la republicana, que mantenia les grans ciutats i centres industrials, i la revoltada o mala anomenada "nacional", que dominava les regions agràries i conservadores. Mentre el bàndol republicà patia una forta fragmentació interna entre els partidaris de la revolució i els de l'ordre estatal, el bàndol revoltat va centralitzar ràpidament el poder sota la figura de Francisco Franco. La intervenció de potències feixistes (Alemanya i Itàlia) va ser decisiva per a la victòria del bàndol nacional, davant la passivitat de les democràcies europees. El conflicte va concloure amb la implantació d'una dictadura autoritària i unes conseqüències demogràfiques i econòmiques devastadores per a Espanya.

1. L'Inici de la Guerra i les Causes

El conflicte va esclatar arran d'un **cop d'estat iniciat el 17 de juliol de 1936** a Melilla per un sector de l'exèrcit, al qual es van unir forces antirepublicanes (falangistes, monàrquics i tradicionalistes).

Causes Principals

- **Reacció a les reformes:** L'oposició frontal dels sectors poderosos (Església, exèrcit, noblesa terratinent) a les reformes republicanes com la reforma agrària, l'educació laica, el vot femení i la reforma militar.
- **Radicalització política:** Després de la victòria del Front Popular el febrer de 1936, es va intensificar la conflictivitat social i la violència política entre faccions feixistes i organitzacions d'esquerres (socialistes, comunistes i anarquistes).
- **El Cop d'Estat:** Definit com un acte "injustificable" per part de militars amb el suport de les potències feixistes europees per recuperar el poder perdut.

El fracàs del cop i la divisió inicial

El pronunciament no va triomfar de forma immediata a tot el país. El 20 de juliol de 1936, Espanya va quedar dividida:

- **Èxit del cop:** Regions agrícoles i conservadores (Galícia, Castella la Vella, Navarra, part d'Aragó i Andalusia occidental, les Canàries, el Marroc i les Balears, excepte Menorca).
- **Fracàs del cop:** Grans capitals i regions industrials (Madrid, Barcelona, València, Astúries, Santander i el País Basc).

2. L'Evolució Política dels Bàndols

El Bàndol Republicà: Crisi i Resistència

La República va patir una fragmentació política constant que va dificultar l'esforç bèl·lic:

- **Fragmentació del poder:** L'estiu del 1936, l'Estat es va esfondrar i el poder va passar a mans de comitès i milícies obreres que van iniciar una revolució social i collectivitzacions.
- **Govern de Largo Caballero (1936-1937):** Va intentar centralitzar el poder i crear l'Exèrcit Popular, incorporant fins i tot ministres anarquistes.
- **Fets de Maig (1937):** Conflicte armat a Barcelona entre forces governamentals (PSUC, republicans) i anarquistes/POUM, que va acabar amb la derrota dels revolucionaris i la pèrdua d'autonomia de la Generalitat.
- **Govern de Juan Negrín (1937-1939):** Amb el suport comunista, va optar per la "resistència a ultrança" amb l'esperança que l'esclat d'un conflicte europeu portés ajuda internacional. Va presentar el **Programa dels Tretze Punts** per a una sortida negociada, rebutjada per Franco.

El Bàndol Sublevat: Cap al Comandament Únic

A diferència de la República, els revoltats van unificar el poder ràpidament:

- **Junta de Defensa Nacional (Burgos):** Creada el juliol de 1936 per coordinar el territori ocupat.
- **Ascens de Franco:** L'1 d'octubre de 1936, Franco va ser nomenat **Generalíssim i Cap d'Estat**. El seu lideratge es va consolidar pel suport de Hitler i Mussolini i per èxits militars com l'alliberament de l'Alcázar de Toledo.
- **Unificació Política:** Creació de la **Falange Tradicionalista y de las JONS** com a partit únic de tall feixista.
- **Construcció de l'Estat Nou:** Es van derogar les lleis republicanes (divorci, matrimoni civil) i es va promulgar el **Fur del Treball (1938)**, inspirat en el feixisme, prohibint vagues i sindicats lliures.

3. Desenvolupament Militar i Intervenció Exterior

Principals Fases de la Guerra

1. **Avanç cap a Madrid (1936):** Els revoltats van intentar prendre la capital des del sud, però van ser frenats.
2. **Batalla del Nord (1937):** Ocupació de les zones industrials del Cantàbric (Bilbao, Santander, Astúries) amb el bombardeig de Guernika com a fita tràgica.
3. **Batalla de l'Ebre (1938):** L'enfrontament més decisiu i cruent. La derrota republicana va deixar Catalunya aïllada i va sentenciar la guerra.
4. **Fi de la Guerra (1939):** Ocupació de Catalunya (febrer) i entrada final a Madrid (març). El conflicte va acabar oficialment l'**1 d'abril de 1939**.

Paper de la Intervenció Internacional

- **Bàndol Revoltat:** Va rebre ajut vital en forma d'armes, soldats, tècnics i finançament d'Alemanya i Itàlia. Avions italians i alemanys van facilitar el pont aeri inicial per traslladar l'exèrcit d'Àfrica a la Península.
- **Bàndol Republicà:** Va tenir dificultats per comprar armes a causa de la passivitat de les democràcies. Va utilitzar les reserves d'or del Banc d'Espanya per adquirir recursos a l'URSS.
- **Pacte de Munic (1938):** La claudicació de França i Gran Bretanya davant Hitler va suposar el cop definitiu a les esperances republicanes d'ajuda internacional.

4. La Repressió: El Cas de les Illes Balears

La repressió va ser sistemàtica i, en el bàndol franquista, planificada abans de l'inici del conflicte per eliminar qualsevol oposició.

Aspecte	Detalls de la Repressió a les Balears
Poder a Mallorca	El comandant Manuel Goded va prendre el control el 19 de juliol, tot i que Mallorca i Eivissa van ser els focus principals del domini feixista.
Expedició de Bayo	Intent republicà de recuperar les illes (agost 1936) que va fracassar per la intervenció de l'aviació italiana.
Camps de Concentració	Es van crear camps itinerants (més de 20 al litoral) on fins a 15.000 presos van ser utilitzats com a mà d'obra esclava per construir carreteres i búnquers.
Víctimes destacades	Aurora Picornell, Matilde Landa (morta a la presó de Can Sales), el batle Emili Darder i l'exdiputat Alexandre Jaume (afusellats).
Menorca	Es va mantenir fidel a la República fins al febrer de 1939. La repressió republicana es va concentrar al vaixell <i>Atlante</i> i la fortalesa de la Mola.

5. Conseqüències del conflicte

Les seqüeles de la guerra van marcar la història d'Espanya durant dècades:

Conseqüències Humanes i Socials

- **Mortalitat:** Es calculen unes **500.000 morts** (150.000 en combat).
- **Exili:** Aproximadament 400.000 persones van abandonar el país, incloent els anomenats "nins de la guerra" i un capital humà intel·lectual fonamental.
- **Divisió social:** Creació de "les dues Espanyes", una fractura profunda entre vencedors i vençuts.

Conseqüències Econòmiques

- **Destrucció:** Infraestructures i indústries devastades; la cabanya ramadera es va reduir a la meitat.
- **Autarquia:** Inici d'una política d'autosuficiència que va comportar misèria, fam i el racionament mitjançant cartilles fins als anys cinquanta.
- **Estraperlo:** Aparició del mercat negre a causa de la carestia de productes bàsics.

Conseqüències Polítiques i Ideològiques

- **Dictadura:** Implantació d'un règim autoritari sota el poder absolut de Franco que va anul·lar totes les llibertats democràtiques.
- **Aïllament:** Espanya va quedar fora del Pla Marshall i de la reconstrucció europea, patint un aïllament internacional gairebé total.
- **Control ideològic:** Depuració de funcionaris i mestres, prohibició de sindicats i de qualsevol manifestació nacionalista o regionalista. Prop de 270.000 persones van ser internades en presons o camps de treball en la postguerra.